

OPINNÄYTETYÖ

Transihmiset seksuaaliväkivaltatyön asiakkaina

Samuel Suslinna

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 5/2021

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Samuel Susilinna
Opinnäytetyön nimi: Transihmiset seksuaaliväkivaltatyön asiakkaina
Sivumäärä: 34
Työn ohjaaja: Jenni Hernelahti
Työn tilaaja: Poikien Talo / Loisto Settlementti ry

Transihmiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa oleva vähemmistö, jonka edustajat kohtaavat paljon syrjintää ja epäasiallista kohtelua, eikä heidän erityistarpeitaan osata aina ottaa huomioon. Helsingin Poikien Talon seksuaaliväkivaltatyön yksikkö halusi kehittää toimintaansa transihmisten kohtaamisen osalta, ja siksi oli tärkeää selvittää, mitkä asiat tekevät vastaanotoilla asioimisesta heille turvallisempaa ja laskevat kynnystä avun hakemiseen.

Opinnäytetyön tavoite on siis ollut kehittää sitä auttamistyötä, jota monet eri seksuaaliväkivaltatyön yksiköt tekevät Suomessa, tarjoamalla sekä tilaajalle että muille palveluja tarjoaville tahoille mahdollisuus kuulla yhden kohderyhmänsä ajatuksia ja kokemuksia toteutuneista kohtaamisista. Tämä kehittämistyö tarjosi pienelle vähemmistölle mahdollisuuden saada äänensä paremmin kuuluviin heitä koskevien palveluiden osalta.

Kehittämistyö on pääasiallisesti toteutettu laadullisen tutkimuksen keinoin. Haastattelujen ja kirjallisten kysymysten kautta selvitettiin parasta väylää tavoittaa kohderyhmä sekä kohdata heitä sensitiivisesti, vähemmistön erityistarpeet huomioiden. Aiheen arkuuden takia vastausten saaminen oli alkuun hankalaa, mutta lopulta löytyi kolme haastateltavaa ja lisäksi yhdeksän henkilöä, jotka vastasivat kirjallisiin kysymyksiin.

Tilaajalle tämä kehittämistyö tuotti tietoa kohderyhmän toiveista parempaan kohtaamiseen sekä heiltä saatuja kehitysehdotuksia, joilla ammattilaiset voisivat parantaa palvelujaan paremmin transihmiset huomioivammiksi. Lisäksi tulosten pohjalta on tilaajalle suunniteltu verkkosivu, johon tulee esille tärkeimmät löydökset ja joka toteutetaan kehittämistyönä vähemmistön edustajilta itseltään saatujen kehitysehdotusten pohjalta. Näin tilaajan kotisivut päivittyvät samalla paremmin tavoittamaan vähemmistö heidän itsensä toivomalla tavalla, eivätkä opinnäytetyöstä saadut tulokset jää vain tilaajalle, vaan ovat jatkossa kaikkien transihmisten kohtaamisesta kiinnostuneiden ammattilaisten käytettävissä helposti lähestyttävässä muodossa.

Asiasanat: kohtaaminen, transihmiset, seksuaalirikokset, järjestötyö

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Name of the Degree Programme

Author: Samuel Susilinna
Title: Trans People as clients in Sexual Violence Services
Number of Pages: 34
Supervisor: Jenni Hernelahti
Commissioned by: Poikien Talo / Loisto Settlementti ry

Trans people are an extremely vulnerable minority whose members often encounter discrimination and poor treatment, and their special needs are frequently overlooked. The Poikien talo Helsinki unit of sexual violence victims' services wanted to improve their practices in regard to trans people as clients, and therefore it was crucial to find out how they could make their services feel safer and easier to access for that particular group.

The goal of this thesis was to develop the assistance work of many different organizations who provide services for victims of sexual violence by offering both the employer and other organizations information on one of their target groups' experiences. This thesis has given one small minority the chance to get their voice heard pertaining to services aimed at them.

The methods used in this study were mainly qualitative. Interviews and written questions were used to find the best ways to reach the target group and encounter them in a sensitive manner, all the while acknowledging their special needs. Because the subject was so sensitive, it proved laborious trying to find individuals willing to be interviewed, but fortunately three interviews transpired and nine more people were discovered to answer the written questions.

This thesis produced information on the wishes of and ideas for process improvement by the target group, which can be used by the employer and other professionals to enhance their services and encounter trans people better, making said services more suitable for them. A web page presenting the key findings of this thesis and the data collected has also been planned and is going to be executed utilizing the improvement ideas proposed in this study. The aforementioned additions to the website will help the employer reach the target group in question in a form requested by members of the minority, and the findings of this thesis will be available in an easily accessible form to all professionals who wish to familiarize themselves with the subject.

Keywords: encountering, trans people, sexual violence, organization work

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	SEKSUAALIVÄKIVALTATYÖ	8
	2.1 Seksuaaliväkivalta	9
	2.2 Seksuaaliväkivaltatyön muodot	10
	2.3 Seksuaaliväkivaltatyötä tekevät tahot.....	11
3	TRANSIHMISET SEKSUAALIVÄKIVALTATYÖN ASIAKKAINA	15
	3.1 Transihmiset.....	16
	3.2 Seksuaaliväkivallalle altistavia tekijöitä.....	17
	3.3 Erityispiirteet kohtaamisessa	19
4	KEHITTÄMISTYÖ	21
	4.1 Poikien talon seksuaaliväkivaltatyö.....	21
	4.2 Tarkoitus ja tavoite	22
	4.3 Tutkimusmenetelmät ja toteutus.....	22
	4.4 Eettisyys.....	25
5	TULOKSET	26
	5.1 Kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen	26
	5.2 Tarpeet ja tavoitettavuus	29
	5.3 Muut kehityskohteet	29
	5.4 Verkkosivu.....	30
6	POHDINTA.....	32
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Seksuaalirikosten määrä on ollut kasvussa viime vuosina. Tilastokeskuksen Rikos- ja pakkokeinotilastoista ilmenee, että vuonna 2020 Suomessa tuli tietoon 4333 seksuaalirikosta (Tilastokeskus 2021). Vastaavasti vuonna 2019 ilmoituksia seksuaalirikoksista tehtiin 4305 kappaletta (Tilastokeskus 2020) ja vuonna 2018 3779 kappaletta (Tilastokeskus 2019). EU:n perusoikeusvirasto selvitti vuonna 2019 sateenkaari-ihmisten, eli kaikkien seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden, tilannetta jäsenvaltioissaan laajalla kyselyllä, johon vastasi melkein 140 000 henkilöä. Kyselyssä ilmeni, että Suomessa asuvista transsukupuolisista fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa oli sukupuoli-identiteettinsä ja sukupuolen ilmaisunsa takia kokenut viimeisen viiden vuoden aikana 9 prosenttia vastaajista. (FRA 2020.)

Suomessa toimii lukuisia yhdistyksiä, jotka tekevät työtä seksuaalirikosten uhrien hyväksi. Tämän kehittämistyön tilasi Loisto Settlementti ry, joka on pääkaupunkiseudulla toimiva nuorisotyöhön erikoistunut settlementtiyhdistys. Se toteuttaa toimintaansa useiden eri hankkeiden ja toimintayksiköiden kautta. (Loisto Settlementti 2021d.) Yksi näistä toimintayksiköistä on Helsingin Poikien Talo, jossa nuoria kohdataan kokonaisvaltaisesti, matalalla kynnyksellä ja sukupuolisensitiivisellä työotteella (Poikien Talo 2021a). Sukupuolisensitiivisyydellä huolehditaan, ettei sukupuoli rajoita nuorten mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin ja kasvamiseen omaksi itsekseen (Heikinmatti 2019). Poikien Talon yhteydessä toimii osa Loisto Settlementin seksuaaliväkivaltatyön yksiköstä, joka tarjoaa kannattelevaa ja toimijuutta vahvistavaa tukea sitä tarvitseville nuorille (Poikien Talo 2021b). Yksikkö haluaa kehittää toimintaansa transihmisten kohtaamisen osalta, ja tämä opinnäytetyö on kartoittanut kohderyhmän kokemuksia heidän saamastaan palvelusta.

Valtakunnallisesta kouluterveyskyselystä selvisi vuonna 2019, että seksuaalista häirintää oli kokenut sukupuolivähemmistöön kuuluvista nuorista 33 prosenttia ja seksuaaliväkivaltaa 15 prosenttia, kun enemmistöön kuuluvien nuorten keskuudessa luvut olivat 20 prosenttia ja 6 prosenttia, eli selvästi matalammat (Jokela, Luopa, Hyvärinen, Ruuska, Martelin & Klemetti 2020). Aiemmin mainitussa EU:n perusoikeusviraston selvityksessä vuodelta 2019 käy ilmi, että Suomessa asuvista transsukupuolisista häirintää taustansa takia oli kokenut 42 prosenttia viimeisen vuoden aikana. Kyselyssä selvisi myös, että kaikista niistä seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöön kuuluvista vastaajista, jotka eivät olleet ilmoittaneet fyysisestä tai seksuaalisesta

väkivallasta viranomaisille, kolmasosa (33 %) koki, ettei heihin kohdistunut teko ollut riittävän vakava, jotta se ansaitsisi tulla ilmoitetuksi (FRA 2020).

Nämä tutkimukset antavat viitteitä siitä, että transihmiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa oleva ihmisryhmä, ja siksi niin seksuaaliväkivaltatyön kuin muidenkin sosiaali- ja terveyspalveluiden parissa on tarve erityiselle sukupuolisensitiiviselle osaamiselle. On tärkeää selvittää, miten transihmisiä voisi auttaa, tukea ja palvella paremmin, jotta seksuaaliväkivaltatyötä voitaisiin kehittää heille turvallisemmaksi ja helpommin lähestyttäväksi.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamisesta on tehty useita erilaisia opinnäytetöitä kuten esimerkiksi Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaaminen hoitotyössä – opas terveydenhoitajaopiskelijoille (Karulinna, Karonen & Morelius 2018), Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia kohtaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (Merikari 2019) ja Sukupuolivähemmistöjen kohtaaminen sosiaalialalla - Vertailu transihmisten ja sosionomiopiskelijoiden näkemyksistä (Lehto 2018). Aiheesta löytyy myös oppaita kuten Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus - Mitä jokaisen psykologin tulisi tietää asiakkaan sensitiivisestä kohtaamisesta (Blomqvist, Grönroos, Korpela, Torvinen & Alanko 2020) ja Tilaa moninaisuudelle! Opas seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen (Karvinen & Venesmäki 2019).

Pääasiallisesti oppaissa ja opinnäytetöissä käsitellään koko sateenkaari-ihmisten kirjoa, jolloin transihmiset ovat vain yksi osa suurempaa kokonaisuutta. Lisäksi transihmisten kohtaaminen seksuaaliväkivaltatyössä vaikuttaa olevan aiemmin käsittelemätön aihe. Oma kehittämistyöni täydentääkin osaltaan jo olemassa olevien oppaiden ja opinnäytetöiden esittelemää tietoa sekä valottaa transihmisten kohtaamista hyvin spesifillä osa-alueella. Olen työssäni perehtynyt niihin syihin, jotka tekevät transihmisistä erityisiä ja pyrin nostamaan esiin ne seikat, jotka transihmisten elämässä vaikuttavat kohtaamiseen ammattilaisten kanssa. Olen toteuttanut kehittämistyöni pääasiassa laadullisen tutkimuksen keinoin, ja haastatteluiden sekä kirjallisten kysymysten kautta tuon esiin transihmisten ääntä, joka usein jää kuulumattomiin.

Tämän kehittämistyön tilaajan toiveena on ollut onnistumisten ja epäonnistumisten lisäksi selvittää, mitä kautta transihmiset parhaiten löytäisivät seksuaaliväkivaltatyön palveluiden piiriin. Tilaaja on kertonut tarpeesta verkkosivulle, jossa tutkimuksen tuloksia hyväksi käyttäen ohjeis-

tetaan seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisia ympäri Suomen. Näin opinnäytetyöstä saadut tulokset eivät jää vain tilaajalle, vaan tulevat helposti lähestyttävässä muodossa käyttöön laajemminkin.

2 SEKSUAALIVÄKIVALTATYÖ

Seksuaaliväkivaltatyössä korostuu voimakkaasti asiakkaan oikeanlainen kohtaaminen ja onnistunut vuorovaikutus, koska on erittäin tärkeää, että seksuaaliväkivaltaa kokenut henkilö tuntee olevansa turvassa ja saavansa apua. Ammattilaiselta vaaditaan muun muassa empaattisuutta, ymmärtävää asennetta ja selkeää vuorovaikutusta, jotta hän pystyy rauhoittamaan tilanteen ja huolehtimaan siitä, että asiakas uskaltaa puhua kokemastaan jatkossakin. (Korjamo, Seppälä, Hakkarainen, Jauhiainen, Malmi, Laitinen 2018, 14.)

Seksuaaliväkivaltatyössä asiakkaan kannalta parasta on kokonaisvaltainen lähestymistapa, joka kuitenkin saattaa jäädä toteutumatta tukipalveluiden ja hoidon ollessa usein hajallaan ja yhteisten käytänteiden puuttuessa. On olemassa vaara, että ammattilaiset eivät huomaa seksuaaliväkivaltaa muiden ongelmien takaa tai asiakas putoaa palvelujen väliin. (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 14.) Näitä ongelmia korjaamaan on perustettu Seri-tukikeskuksia ja laadittu erityisiä palvelu- ja vastuuketjuja yliopistosairaala-alueille. Vaikka kunnat ja tulevaisuudessa maakunnat ovat vastuussa siitä, että seksuaaliväkivaltaa kokeneet henkilöt saavat tarvitsemansa avun, on sekä Euroopan neuvoston Istanbulin sopimukseen että Uhidirektiiviin kirjattu säännökset yhteistyöstä kansalaisjärjestöjen kanssa. (Korjamo ym. 2018, 7.)

Euroopan neuvoston Istanbulin sopimus on yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, ja se astui voimaan Suomessa vuonna 2015. Sopimuksen päätarkoituksena on väkivallan ennaltaehkäisy, mutta siinä on kyse myös uhrien auttamisesta ja suojelemisesta. Suomessa sopimusta sovelletaan kaikkiin perheväkivaltaa kokeviin ihmisiin sukupuolesta riippumatta, vaikka pääpaino on naisissa ja tytöissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.) Painotuksen syynä on se, että esimerkiksi aikuisista lähisuhdeväkivallan uhreista naisia oli 77 prosenttia vuonna 2019 (THL 2021).

Uhidirektiivi eli direktiivi 2012/29/EU on lainsäädäntöohje siitä, miten EU:n jäsenvaltioiden tulisi huolehtia rikosten uhreille annettavasta tiedosta, tuesta ja suojelusta, sekä rikosoikeudellisiin menettelyihin osallistumisesta. Suomessa pääosa direktiivin täytäntöönpanoon liittyvistä lakimuutoksista astui voimaan vuonna 2016. (Rikosuhripäivystys 2019a.)

On erityisen tärkeää, että edellä mainituissa Istanbulin sopimuksessa ja Uhidirektiivissä on määrätty yhteistyöstä kansalaisjärjestöjen kanssa sillä kunnalliset Seri-keskukset palvelevat seksuaaliväkivallan uhreja vain ensivaiheen tuen ja seurannan muodossa kuukauden ajan ta-

pahtuneesta. Suuri osa uhreista ei kuitenkaan hae apua heti, joten valtaosa seksuaaliväkivalta-työstä lepää järjestöjen harteilla. (Hintikka, Kuninkala, Haasjoki, Keskitalo, Heinjoki & Korhonen 2020.)

2.1 Seksuaaliväkivalta

Seksuaaliväkivalta ei ole uhrille seksuaalinen kokemus vaan traumatisoiva tapahtuma, joka rikkoo henkilön ihmisoikeuksia ja itsemääräämisoikeutta (Bildjuschkin, Klemetti, Kulmala, Luoto, Nipuli, Nykänen, Parekh, Raussi-Lehto & Surcel 2016, 152). Se loukkaa koko ihmissyyttä, rikkoo luottamuksen ja aiheuttaa pelkoa (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 15). Koska seksuaaliväkivalta usein aiheuttaa voimakasta häpeää, siitä puhuminen voi olla hankalaa, ja väkivalta jää monesti piiloon (Bildjuschkin ym. 2016, 153).

Seksuaaliväkivaltaan lasketaan kuuluvaksi kaikki sellaiset teot ja tilanteet, jotka jollain tavalla loukkaavat henkilön koskemattomuutta ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta (Helsingin kaupunki 2020). Tunnistetuimpia seksuaaliväkivallantekoja ovat luvattomat koskettelut, seksiin painostaminen sekä raiskaus tai sen yritys (Mäki & Puustinen 2021), mutta niihin lukeutuvat myös harvemmin väkivallaksi mielletyt teot, kuten epämukava huutelu, kiusalliseksi koetut puheet ja nimittely (Nipulin & Bildjuschkin 2016, 15). Myös paljastavien kuvien lähettäminen esimerkiksi sosiaalisessa mediassa on seksuaaliväkivaltaa (Helsingin kaupunki 2020). Suostumuksen puute, sekä epämukavuuden tunne ovatkin keskeisiä seksuaaliväkivallan tunnusmerkkejä (Mäki & Puustinen 2021).

Seksuaaliväkivallasta on yleisesti käytetty monia eri käsitteitä kuten seksuaalinen häirintä, seksuaalinen väkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen kaltoinkohtelu ja rajoja rikkova seksuaalinen käyttäytyminen (Pesonen & Nissinen 2018). Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) otti vuosille 2014–2020 tehdyssä toimintaohjelmassaan käyttöön termin ”seksuaalisuutta loukkaava väkivalta”, jotta käytettävä termi kuvaisi selvästi seksuaaliväkivaltaan liittyviä vihan ja vallankäytön motiiveja (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 15). Uutta termiä perusteltiin myös sillä, että yleisesti käytetyt ”seksuaalinen väkivalta” ja ”seksuaalinen hyväksikäyttö” saattavat antaa vaikutelman seksuaalisesta kokemuksesta, joita seksuaaliväkivallateot eivät uhrille ole (Bildjuschkin ym. 2016, 152). Termiä ”seksuaalisuutta loukkaava väkivalta” käytettiin esimerkiksi THL:n julkaisuissa Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020 (Bildjuschkin ym. 2016) sekä Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaava väkivaltaa kokeneen auttamiseksi (Nipuli & Bildjuschkin 2016), joita olen käyttänyt tämän

opinnäytetyön lähteinä. Uudemmassa, vuonna 2018 ilmestyneessä THL:n Seksuaaliväkivallan uhrin hoitoketju – HUS Seri-tukikeskuksen malli -oppaassa (Korjamo ym. 2018) on kuitenkin siirrytty käyttämään tässäkin opinnäytetyössä käytettävää termiä “seksuaaliväkivalta”, mutta toisin kuin aiemmissa oppaissa, tässä julkaisussa syytä uudelle termille ei ole avattu.

Suomen rikoslain (39/1889) 20 luku säättää seksuaalirikosten rangaistavuudesta, ja kyseistä lukua on viimeksi päivitetty vuonna 2019. Tällä hetkellä rikoslakiin on kirjattu rangaistavaksi seuraavat seksuaalirikokset: raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsenraiskaus, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen, paritus ja törkeä paritus. Ainoastaan seksuaalisen ahdistelun kohdalla yritys ei ole rangaistava. Rikoslakiin on kirjattu myös määritelmät sukupuolilyhteydelle sekä seksuaaliselle teolle. Jälkimmäinen on kirjattu seuraavasti: “Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä laissa sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen”. Täysi-ikäisten kohdalla syytteen seksuaalisesta ahdistelusta saa nostaa vain, mikäli uhri itse tai “erittäin tärkeä yleinen etu” sitä vaatii.

Seksuaaliväkivaltaa voi kokea kuka tahansa ja missä tahansa, eikä siitä välttämättä jää fyysisiä jälkiä. Kodin ja julkisten tilojen lisäksi seksuaaliväkivaltaa harjoitetaan myös internetissä muun muassa sosiaalisen median eri alustoilla. Väkivaltaa ei oikeuta päihteiden vaikutuksen alaisena olemisen tai kokijan aloitteellisuus, eikä teon satuttavuus vähene, vaikka se ei täyttäisi rikoslainsäädännössä määriteltyjä tunnusmerkkejä. (Helsingin kaupunki 2020.)

2.2 Seksuaaliväkivaltatyön muodot

Seksuaaliväkivaltatyö voidaan karkeasti jakaa kolmeen osaan, jotka ovat akuuttiapu, kriisiapu ja jatkohoito. Akuuttiapu koostuu yleensä lääketieteellisistä hoidoista ja tutkimuksista sekä henkisestä kriisiavusta. Näitä palveluita tarjoavat yleensä terveyskeskukset ja sairaaloiden päivystyspoliklinikat. (Brandt, Brusila, Cacciatore, Raijas, Söderholm & Vala 2010, 4.) Akuuttiavussa selvitetään, pärjääkö asiakas kotonaan ja onko hänen turvallista palata sinne. Tarvittaessa seksuaaliväkivaltaa kohdanneen hoitoa jatketaan osastolla tai hänet ohjataan turvakotien tai sosiaalipäivystyksen asiakkaaksi. Ennen akuuttiavun piiristä poistumista ammattilaisten tehtävänä on selvittää, pystyykö asiakas tekemään mahdollisen rikosilmoituksen itsenäisesti vai

tarvitseeko hän siihen apua, ja alaikäisen kohdalla ottaa yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin. (Mt., 7–8.)

Sekä akuuttivuvussa että sen jälkeisessä kriisivuvussa tärkeintä on asiakkaan turvallisuuden varmistamisen lisäksi hänen olonsa rauhoittaminen, tilanteen normalisoiminen ja huolehtiminen, ettei hän joudu olemaan yksin. Kriisiapu on tukikeskustelua, jossa tuetaan asiakkaan vointia ja autetaan häntä ymmärtämään tapahtunutta sekä pärjäämään arjessa traumaattisen kokemuksen jälkeen. Kriisivuvussa asiakas saa kaikki tarvittavat tiedot oikeusturvasta, sekä oikeudesta maksuttomaan asianajajaan ja tukihenkilöön. Hänelle saatetaan myös tehdä mielialakysely ja traumaoiretesti jatkohoidon tarpeen määrittämiseksi. (Hintikka, Toijanen, Talvitie, Hänninen & Kervinen 2015, 34, 36, 87–88.)

Jokainen asiakas on yksilö, joten on tärkeää selvittää, millainen apu on juuri hänen tilanteeseensa sopivaa. Tarjottava apu ja jatkohoito voivat olla esimerkiksi yksilökeskustelua, tukiryhmiä tai terapiaa. Kriisiapu koostuu yleensä vain muutamista käyntikerroista, joten ne harvoin riittävät asiakkaan toipumiseen, ja siksi heitä kannustetaan jatkoavun piiriin. Seksuaaliväkivaltatyö onkin pääasiallisesti moniammatillista yhteistyötä, jossa tarvitaan laaja-alaista osaamista asiakkaan oikea-aikaiseksi auttamiseksi. (Mt., 36, 83.)

Järjestöjen tarjoama seksuaaliväkivaltatyö voi olla sekä kriisi- että jatkoapua. Usein ammatti- auttajan tehtävät koostuvat tiedon antamisesta asiakkaalle, hänen rinnallaan kulkemisesta ja rikosprosessissa tukemisesta. Seksuaaliväkivaltaa kokenutta henkilöä autetaan työstämään väkivallasta aiheutuneita traumoja ja rakentamaan uudelleen minäkuvaansa, itsetuntoaan sekä seksuaalista hyvinvointiaan. Asiakasta vakautetaan ja hänelle tarjotaan mahdollisuutta vertaistukseen. (Pesonen & Nissinen 2018.)

2.3 Seksuaaliväkivaltatyötä tekevät tahot

Seksuaaliväkivaltatyötä tekevät lukuisat eri tahot ympäri Suomen. Palveluihin hakeutumiseen vaikuttaa asuinpaikan lisäksi se, kuinka kauan seksuaaliväkivallasta on kulunut aikaa sekä henkilön ikä ja sukupuoli. Alle 18-vuotiaille tarjotaan ensimmäiseksi askeleeksi mahdollisuutta keskustella seksuaaliväkivallan kokemuksista luotettavan aikuisen kanssa chatissa tai puhelimitse. Tällaisia valtakunnallisia palveluja ovat esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton ylläpitämät lasten ja nuorten puhelin ja chat, Väestöliiton Poikien puhelin sekä useiden eri toi-

mijoiden yhdessä pitämä Sekasin-chat. Työntekijät ovat lain mukaan velvollisia tekemään alakäisestä yhteydenottajasta ilmoituksen poliisille ja lastensuojeluun, mikäli epäilevät rikoksen tapahtuneen. (Mieli – Lounais-Suomen mielenterveys ry 2021a.)

Seri-tukikeskukset auttavat yli 16-vuotiaita henkilöitä, joiden seksuaaliväkivaltakokemuksesta on kulunut alle kuukausi. Keskukset tarjoavat psyykkisen ja sosiaalisen tuen lisäksi oikeuslääketieteellisiä tutkimuksia sekä laboratoriokokeita ja tarvittaessa määräävät ennaltaehkäiseviä lääkkeitä, rokotuksia ja jälkiehkäisyä. Seri-tukikeskuksissa tehdään asiakkaille myös jatkohoitosuunnitelmia ja annetaan tietoa järjestöjen ylläpitämistä tukipalveluista. Keskusten toiminta perustuu moniammatilliseen osaamiseen ja vastaanotoilla työskentelee lääkäreiden ja kriisi-työntekijöiden lisäksi myös kättilöitä, sosiaalityöntekijöitä ja sairaalapastoreita. (PSHP 2020.)

Kun seksuaaliväkivallasta on kulunut pidempään ja asiakas kaipaa keskusteluapua, hän voi kääntyä oman terveysasemansa, opiskelija- tai työterveyshuollon, yksityisten palveluntarjoajien tai yhdistysten puoleen (Mieli – Lounais-Suomen mielenterveys ry 2021a). Tarjolla olevat palvelut vaihtelevat hiukan kuntien välillä ja esittelen tässä nyt koulutusalaani vastaavasti osan eri järjestöissä tehtävästä seksuaaliväkivaltatyöstä.

Poikien Talot Helsingissä ja Oulussa sekä Tyttöjen Talot Helsingissä, Tampereella, Turussa, Espoossa, Kuopiossa, Oulussa ja Rovaniemellä tarjoavat matalan kynnyksen yksilö- ja ryhmämuotoista ammatillista tukea ja apua n. 10–29-vuotiaille seksuaaliväkivaltaa kokeneille nuorille. Loisto Settlementti ry halusi varmistaa kaiken Tyttöjen Taloilta tehtävän työn laadun ja laajenemisen, joten se rekisteröi Tyttöjen Talon omaksi tavaramerkiksi vuonna 2005 (Tyttöjen Talo 2021). Loisto Settlementin Helsingin Tyttöjen Talolla kehitetty seksuaaliväkivaltatyö vietiin Oikeusministeriön rahoittamalla Otava-hankkeella neljän muun Tyttöjen Talon käyttöön vuosina 2017–2018 ja hankekauden päättyessä STEA myönsi rahoituksen seksuaaliväkivaltatyön juurruttamiseksi myös jäljelle jääneille kahdelle muulle Tyttöjen Talolle (Loisto Settlementti 2021b).

Loisto Settlementillä on lisäksi yhdessä Puijola settlementin ja Nicehearts ry:n kanssa meneillään kolmivuotinen kehittämishanke Sua varten somessa, jonka tarkoituksena on vähentää sosiaalisessa mediassa nuoriin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Hankkeen työntekijät kohtaavat 8–21-vuotiaita nuoria heidän suosimillaan sosiaalisen median alustoilla, kuten TikTokissa, Snapcha-

tissa ja Instagramissa. Nuoret voivat ottaa ammatilaisiin yhteyttä yksityisviesteillä, ja hankkeen ensimmäisten viiden kuukauden aikana keskusteluja käytiin lähes 1000 nuoren kanssa. (Loisto Setlementti 2021c.)

Setlementti Tampere ry:llä on Tampereella sijaitsevassa toimipisteessään oma Väkivalta- ja kriisityön yksikkö, jonka osana toimii vuonna 2012 hankkeena alkanut ja 2016 palveluksi vaikiintunut Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö. Toimipaikan sijainnista huolimatta kaikki verkossa tapahtuvat palvelut ovat valtakunnallisia, ja niihin voi hakeutua kuka tahansa asuinpaikasta riippumatta. (Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö 2021a.) Välitä! -yksikkö tarjoaa kriisiapua, erilaisia ryhmiä, traumainfoja, konsultointia ja koulutuksia. Kohderyhmänä ovat kaikki seksuaaliväkivaltaa kokeneet, tekijät ja näiden molempien läheiset sekä näiden asiakasryhmien kanssa työskentelevät ammatilaiset. (Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö 2021b.)

Valtakunnallisen tukijärjestön Suomen Delfins ry:n kohderyhmää ovat lapsuudessa seksuaaliväkivaltaa kohdanneet täysi-ikäiset henkilöt, heidän kanssaan työskentelevät ammatilaiset sekä uhrien läheiset. Yhdistys tarjoaa luottamuksellista keskusteluapua neuvontapuhelimen, chatin ja keskusteluryhmien muodossa. Suomen Delfins ry kouluttaa myös muita järjestöjä ja järjestää kouluilla oppitunteja lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. (Suomen Delfins ry 2021.)

Rikosuhripäivystys (RIKU) on perustettu vuonna 1994 palvelemaan yhdenvertaisesti kaikkia rikoksen uhreiksi joutuneita, ja sen toimintaa koordinoi MIELI Suomen mielenterveys ry. Toiminta on saanut Oikeusministeriöltä julkisen palveluvelvoitteen tuottaa ja tarjota yleiset tukipalvelut rikosten uhreille vuosina 2018–2027. Palveluita tulee saada maksuttomasti ja luottamuksellisesti jo ennen rikosprosessia, sen aikana ja uhrin tarpeen mukaan myös sen jälkeen. (Rikosuhripäivystys 2019c.) Rikosuhripäivystyksen tarjoamiin palveluihin kuuluvat muun muassa puhelinpäivystys, RIKU-chat, juristin puhelinneuvonta, todistajan tuki ja 31 palvelupisteestä ympäri Suomen saatava tukihenkilö, joka voi olla läsnä poliisikuulusteluissa tai oikeudenkäynnissä (Rikosuhripäivystys 2019b; Rikosuhripäivystys 2019d). Tukihenkilö voi auttaa myös jatkoavun saamisessa, keskustella rikosasian herättämistä tunteista ja antaa käytännön neuvoja rikosprosessiin liittyen. (Rikosuhripäivystys 2019b.)

Turun kriisikeskuksessa toimii hankkeesta alkunsa saanut Koski-työ, joka tarjoaa vertaistukiryhmiä, ohjausta ja neuvontaa maksuttomasti yli 16-vuotiaille seksuaaliväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille sekä heidän läheisilleen. Palveluun on mahdollista hakeutua nimettömänä ja ilman

lähetettä. Kaikki palvelusta saatava apu on maksutonta. (Mieli – Lounais-Suomen mielenterveys ry 2021b).

3 TRANSIHMISET SEKSUAALIVÄKIVALTATYÖN ASIAKKAINA

Tässä luvussa perehdyn siihen, mitä sukupuoli-identiteetillä ja transiuhmisyydellä tarkoitetaan ja minkälaiset asiat vaikuttavat siihen, että transiuhmiset ovat erityisen haavoittuva vähemmistö, johon kohdistuu valtaväestöä enemmän väkivaltaa. Avaan myös sitä, mitkä asiat nyky-yhteiskunnassamme vaikuttavat transiuhmisten kohtaamiseen seksuaaliväkivaltatyön palveluissa sekä asiakkaan että ammattilaisen taholta.

Ei ole olemassa yksinkertaista vastausta sille, mitä sukupuoli oikeasti on tai mistä sukupuolen kokemus tulee. Länsimaisessa lääketieteessä ajateltiin 1500-luvulle asti olevan vain yksi sukupuoli ja ihmisten jakaminen kahteen sukupuoleen tapahtui keskiajan Euroopassa naisten ja miesten yhteiskunnallisten erojen takia, eikä anatomian perusteella. Nykyinen, kehollisiin piirteisiin perustuva ja syntymähetkellä tehtävä sukupuolijako vakiintui noin 1700-luvulla, mutta edelleenkin se ei ole levinnyt kaikkiin maailman kulttuureihin. (Ristkari & Suni & Tyni 2018, 26, 28–29.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttaa voimakkaana niin sanottu cisnormi eli oletamme sukupuolia olevan vain kaksi ja ajattelemme jokaisen henkilön sukupuoli-identiteetin vastaavan heille syntymässä määritettyä sukupuolta, vaikka tiede ei tue tätä näkemystä. Toinen yhteiskuntamme vahva normi on heteronormatiivisuus eli oletamme kahden sukupuolen lisäksi, että nämä sukupuolet ovat aina seksuaalisesti kiinnostuneita toisistaan. (Mt., 21, 25, 57).

Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen käsitystä omasta itsestään. Yksilön kokemus omasta arvostaan liittyy vahvasti ihmisen identiteettiin. (Mieli Suomen Mielenterveys ry 2021.) Sukupuoli-identiteetillä puolestaan tarkoitetaan ihmisen käsitystä omasta sukupuolestaan. Onkin ongelmallista, että transiuhmisten kohdalla heidän sukupuoli-identiteettiään helposti kyseenalaistetaan ja heille saatetaan suoraan sanoa, ettei se ole todellinen. Transiuhmisille ei siis anneta samaa omistajuutta omaan sukupuoli-identiteettiinsä kuin muille ihmisille, vaikka identiteetti on jokaisen minä itse eikä siten muiden määriteltävissä. Sukupuoli-identiteetti ei ole sidoksissa kehon osiin tai kromosomeihin, ja se on tärkeä osa ihmisen identiteettiä. (Nousiainen 2020, 80–81.)

3.1 Transihmiset

Transihminen on ylätermi kaikille niille ihmisille, jotka eivät koe kuuluvansa yksiselitteisesti siihen sukupuoleen, johon heidät on syntymässä määritetty. Transihmisiksi yleisesti määritetään transsukupuoliset, muunsukupuoliset, sukupuolettomat ja transvestiitit. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021.)

Transsukupuolinen on henkilö, joka kokee hänelle syntymässä määritetyn sukupuolen vääräksi ja kaipaa usein lääketieteellisiä korjaushoitoja. Transsukupuolisiksi lasketaan transmiehet, transnaiset ja osin myös muunsukupuoliset. (Mt.) Transsukupuolisuus on sanana otettu käyttöön 1990-luvulla länsimaissa korvaamaan aiemmin käytössä ollut, 1900-luvun alkupuolelta lähtöisin oleva termi transseksuaalisuus (Ristkari, Suni & Tyni 2018).

Transmies on syntymässä määritetty naiseksi, mutta hänen oikea sukupuoli-identiteettinsä on mies. Transmaskuliini on tästä laveampi muoto eli henkilö ei koe olevansa yksiselitteisesti (trans)mies, mutta hän on identiteetiltään maskuliinisempi, miksi hänet on syntymässä määritetty. Transnainen on syntymässä määritetty mieheksi, vaikka hänen oikea sukupuoli-identiteettinsä on nainen. Transfeminiini ei ole yksiselitteisesti (trans)nainen, mutta hänen sukupuoli-identiteettinsä on feminiinisempi kuin hänelle syntymässä määritetty sukupuoli. Muunsukupuolinen on henkilö, joka ei ole nainen tai mies, vaan kenties molempia, jotain näiden sukupuolten väliltä tai kokonaan sukupuoli-identiteetin ulkopuolella. Transvestiitti on yleensä tyytyväinen syntymässä määritettyyn sukupuoleensa, mutta haluaa ajoittain esimerkiksi pukeutumisellaan ja/tai laittautumisella ilmentää toista sukupuolta ja tulla kohdatuksi kulloinkin ilmentämänsä sukupuolen mukaan. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021.)

Transihmisiä yhdistää siis aina jonkin asteinen sukupuoliristiriita eli tila, jossa syntymässä määritetty sukupuoli ei ainakaan kokonaan vastaa henkilön sukupuoli-identiteettiä (Mt.). Sukupuoliristiriidan voimakkuus ja ilmeneminen vaihtelevat yksilöiden välillä (Ristkari ym. 2018, 31).

Sekä nuoret että aikuiset sukupuoliristiriidasta kärsivät transihmiset ovat erityisen alttiita seksuaaliväkivallalle, koska he kaipaavat voimakkaasti sitä hyväksyntää, josta ovat jääneet paitsi, kun oma sukupuoli-identiteetti ei vastaakaan normeja ja odotuksia. Hyväksyntää hakiessaan heidän on joskus mahdotonta asettaa rajoja ympäröivän ryhmäpaineen ja vieraalta tuntuvan kehon takia. Osa transihmisistä haluaa yrittää selvittää menevätkö he läpi seksuaalisesti sen sukupuolen mukaisesti, johon identifioituvat eli täyttävätkö he muiden silmissä omaksi koke-

mansa sukupuolen seksuaalisuudelle asetetut normit. Tällaisissa tilanteissa transihmiset saattavat hakeutua seksuaaliseen kanssakäymiseen tuntemattomien kanssa, jolloin olosuhteet ovat jo lähtökohtaisesti turvattomat. Näissä tilanteissa väkivallan riski on korostunut. (Pesonen & Nissinen 2018.)

3.2 Seksuaaliväkivallalle altistavia tekijöitä

Tässä luvussa käsittelem erilaisia nimenomaan transihmisiä koskettavia seksuaaliväkivallalle altistavia tekijöitä, jotka aiheutuvat yhteiskunnallisesta tilanteesta ja kulttuurisesta häpeästä sekä sukupuolidysforiasta.

Häpeä eli itsehalveksunta ja kasvojen menetys saa alkunsa siitä, kun ihminen paljastaa minuut-taan eikä tule arvostetuksi omana itsenään. Häpeään liittyy toiseuden trauma ja se voi olla sisä-tai ulkosyntyistä. Sisäistä häpeää ihminen kokee huomattaessaan olevansa jollain tavoin omien ihanteidensa vastainen ja se voi ilmetä ennakoivana ahdistuksena halveksunnan tai nöyryytyk-ken kohteeksi joutumisen pelosta. Ulkoinen häpeä on reaktio toisten tekoihin esimerkiksi pilk-kaan, mutta se voi herättää myös sisäsyntyistä häpeää. Paniikkikohtaukset ja traumaperäiset häiriöt voivat olla häpeän aiheuttamia, kuten myös masennus, ahdistus ja motorinen kömpelyys. (Reenkola 2010, 11–13.)

Kulttuurinen häpeä on yhteisesti jaettua vaistoa siitä, mistä asioista tulee vaieta, ja se näkyy kirjoittamattomina käytössääntöinä tietyissä tilanteissa. Koska transihmisyys on tavallisuudesta poikkeavaa ja sitä on pidetty seksuaalisena suuntautumisena, siihen liittyvä kulttuurinen häpeä on suurta ja vaikuttaa edelleen niihin keskusteluihin, joita yhteiskunnassamme käydään tran-sihmisten asemasta ja oikeuksista. Kun keskustelussa on aihe, josta on opittu vaikeenemaan, se voi aiheuttaa sekä keskustelijoille että keskustelua seuraaville hermostuneisuutta, kireyttä ja kiusaantuneisuutta, eli tunteita, jotka voivat käsittelemättömänä aiheuttaa vihan purkauksia ja lisätä väkivallan uhkaa (Nousiainen 2020, 64, 69, 71–73.)

Susi Nousiainen kirjoittaa kirjassaan *Sukupuoleen katsomatta* (2020, 48–51) 2010-luvun lo-pulla esiintyneestä vihapuheesta transihmisiä kohtaan. Hän kertoo, miten vähemmistö on yrit-tänyt lopettaa itseensä kohdistuneen kiusanteon ja tahallisen satuttamisen nostamalla keskuste-luissa esiin ihmisoikeudet ja toisten identiteetin kunnioittamisen, mutta nämäkin keskustelun avaukset on käännetty satuttamisen välineeksi ja satuttamisen esiin nostamisesta on tehty uusi pilkan aihe julkisessa keskustelussa. Osa transihmisistä lopetti tuolloin kokonaan henkisestä

pahoinvoinnistaan kertomisen, osa pyrki eristäytymään muista ihmisistä ja osa sairastui tai menetti työkykynsä voimallisen hiljentämisen seurauksena.

Anne Köngäs pyysi pro gradu -tutkielmaansa ”Mustelmia sateenkaareissa. Narratiivinen tutkimus transsukupuolisten parisuhdeväkivaltakokemuksista” (2013, 57–58) varten transsukupuolisia kirjoittamaan hänelle kokemastaan parisuhdeväkivallasta. Osassa hänelle lähetetyistä teksteistä käy ilmi muun muassa se, että transihmisten erilainen sukupuolen ilmaisu ja kokemus on joko uhrin itsensä mielestä ollut syy raiskaukselle tai väkivallantekijä, tässä tapauksessa raiskaaja, on ilmoittanut sen syyksi teolle. Köngäs havainnoi, että väkivallan limittyminen transihmisyyteen tekeekin transihmisten väkivaltakokemuksista erityisiä. Myös teoksesta *Sukupuolena ihminen* (Ristkari ym. 2018, 148) ilmenee, että osa transihmisiä kohtaan rikoksia tehneistä on kertonut uhrin sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun olleen heidän tekonsa syy.

Transihmisiin kohdistuva negatiivinen keskustelu ja valtaväestöstä poikkeavan sukupuoli-identiteetin piilottelu vaikuttavat itsearvostukseen ja aiheuttavat helposti sisäistettyä vihamielisyyttä eli sisäistettyä transfobiaa. Kun ei ole tullut nähdyksi omana itsenään ja kasvaa kulttuurissa, jossa sukupuolivähemmistöistä puhutaan kuiskaillen ja karsastaen, voi seurauksena olla vahvat mielikuvat omasta itsestä vääränlaisena ja jollain tavalla inhottavana tai pahana ihmisenä. Näistä ajatuksista syntyvät tunteet saattavat ajaa transihmisen käyttäytymään itsetuhoisesti joko tietoisesti tai tiedostamattaan. (Nousiainen 2020, 116–118.)

Sukupuolidysforia on kokonaisvaltaista pahan olon tunnetta, joka voidaan jakaa sosiaaliseksi dysforiaksi sekä kehodysforiaksi. Sosiaalinen dysforia aiheutuu toisten ihmisten tekemästä väärinsukupuolittamisesta eli transihminen ei tule nähdyksi oikeassa sukupuoleessaan ja kokee voimakasta ahdistusta asian suhteen. Kehodysforiassa transihminen kokee kehon sukupuolitettuja piirteitä kohtaan inhoa, vierautta ja ahdistusta. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021.)

Kehodysforia on aina henkilökohtainen kokemus ja ilmentyy jokaisella transihmisellä yksilöllisesti. Kukaan ulkopuolinen ei siis voi kysymättä tietää, mihin ominaisuuksiin ahdistus tietyllä henkilöllä liittyy. Dysforian voimakkuus vaihtelee, ja osalle eläminen sen kanssa voi olla täysin mahdotonta. Kyseessä eivät siis ole epärealistiset kauneushanteet, vaan sisäinen tuska, joka ilman hoitoja jatkuu läpi koko elämän ja voi aiheuttaa itsetuhoista käyttäytymistä sekä vakavien riskien ottamista. (Nousiainen 2020, 32–33.)

3.3 Erityispiirteet kohtaamisessa

Transihmisten kohtaamiseen liittyy edellä olevassa luvussa esitettyjen yhteiskunnallisten ongelmien ja kehodysforian aiheuttamia erityispiirteitä. Kulttuurinen häpeä, sekä siitä johtuvat vihapuhe ja sisäistetty transfobia aiheuttavat herkästi sen, etteivät transihmiset halua kertoa omasta identiteetistään eikä puhua asioista, joiden yhteydessä saattaisi joutua paljastamaan kuuluvansa sukupuolivähemmistöön. Muun muassa näistä syistä transihmiset herkästi pysyvätkin kaapissa ja kärsivät voimakkaasta vähemmistöstressistä, mikä vaikeuttaa heidän kohtaamistaan.

Kaapilla kuvataan tilaa, jossa henkilö pyrkii pitämään piilossa sellaisia piirteitä itsestään, jotka hän kokee yleisellä tasolla vääränlaisiksi ja poikkeaviksi. Muut ihmiset, kuten läheiset tai kollegat, voivat myös pitää transihmistä kaapissa luomalla tilanteita, joissa henkilö ei uskalla oikaista muiden vääriä olettamuksia itsestään. Koska yhteiskunnassamme transihmisten omana itsenään oleminen altistaa heidät sekä henkisellet että fyysiselle väkivallalle, eivät he tule kaapista ulos, eli kerro omasta erilaisuudestaan muille, elleivät koe sitä ainoaksi vaihtoehdoksi. Oman itsen näkyväksi tekeminen on henkisesti erittäin rankka ja suuri ponnistus, johon valmistaudutaan usein pitkään. Stressiä lisää se, että ovi pitää avata uudelleen ja uudelleen, eri ihmisille ja monenlaisissa eri tilanteissa. (Nousiainen 2020, 33–34, 56, 91.)

Vähemmistöstressistä kärsii jokainen vähemmistöön kuuluva ihminen, oli vähemmistöisyys näkyvää tai ei. Kasvokkaisten kohtaamisten lisäksi vakituista stressiä aiheuttavat myös muut vuorovaikutuksen muodot, kuten julkisten tilojen, internetin tai sovellusten käyttäminen. Vähemmistöstressi voi oireilla esimerkiksi yliherkkyytenä, ärtymyksenä, unettomuutena, syömiseen liittyvinä ongelmina tai sosiaalisista tilanteista vetäytymisenä. Siinä on kyse perusturvan puutoksesta, ja se kaventaa vähemmistöön kuuluvan ihmisen toiminnan mahdollisuuksia kuluttamalla voimavaroja. Esimerkiksi terapialla, vertaistuellalla ja yhteisten tilojen kehittämisellä turvallisemmiksi vähemmistöön kuuluville voidaan vähentää koetun vähemmistöstressin määrää. Koska transihmisyys on ominaisuus, joka vaikuttaa läpi elämän kaikissa ihmissuhteissa ja arjen tilanteissa, se pitäisi huomioida ennaltaehkäisevästi palveluissa, eikä vasta erilaisten ongelmien ilmetessä. (Mt., 34–35, 88, 113.)

Tämänhetkisen yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi transihmisten on vaikeaa luottaa siihen, että he saavat turvallista hoitoa ja tulevat kohdatuiksi omana itsenään. Turvattomuuden tunteen vuoksi osa transihmisistä jättää kokonaan hakeutumatta heille tärkeiden palveluiden piiriin, ja

samalla he vaarantavat oman terveytensä. Moni pelkää kyseenalaistamista ammattilaisten suunnalta, sekä tietämättömyydestä johtuvaa huonoa palvelua. (Mt., 144–145.)

Tunnistamaton kulttuurinen häpeä ja sen aiheuttama kiusaantuneisuus usein välittyy sanattomasti asiakaspalvelijalta asiakkaana olevalle transihmiselle, mikä lisää tilanteen epämukavuutta ja heikentää palvelun laatua. Vaikka kyse ei ole pahantahtoisuudesta, kulttuurinen häpeä saa aikaan spontaaneja reaktioita, kuten hetkellisen pysähtymisen, joka katkaisee kontaktin, katseen kääntämisen toisesta pois, katseella toisen vartalon arvioimisen, sekä katseessa häivähävävän epäuskon ja hämmennyksen. Kohteena olevalle transihmiselle nämä kohtaamattomuuden hetket ja kehon rajojen rikkomiset aiheuttavat herkästi syrjinnän ja väkivallan pelkoa, jotka ovat keskeinen osa vähemmistöstressiä. (Mt., 72, 106–109.)

Transihmisten kohtaamisessa ongelmia voi syntyä myös silloin, kun käytetyt sanat ovat toiselle neutraaleja ja toisen kohdalla niitä on käytetty kiusaamiseen. Transihmiset saattavat siis reagoida ammattilaisten näkökulmasta joihinkin tilanteisiin ja sanavalintoihin yllättävästi ja oletettua voimakkaammin. Jos on pitkään joutunut piilottamaan itsensä, kaipaa entistä enemmän hyväksytyksi ja nähdyksi tulemistä. Tällöin kiusaamiseen käytetyt sanat satuttavat erityisen paljon, vaikka ne olisi tarkoitettu kuinka ystävällisiksi tahansa. (Mt., 17–19).

4 KEHITTÄMISTYÖ

Kehittämistyöni aihe tuli tilaajalta eli Helsingin Poikien Talolta. Siellä toimiva seksuaaliväkivaltatyön yksikkö kaipasi tietoa transihmisten paremmasta kohtaamisesta ja tavoista kehittää toimintaansa yhdenvertaisemmaksi. Toiveena oli, että haastatteluiden lisäksi suunnittelisin heille nettisivun, johon tulisi näkyviin tärkeimmät transihmisten kohtaamista edistävät keinot, jotta tieto ei jäisi vain heille, vaan sitä voisivat hyödyntää muutkin alan ammattilaiset sekä kaikki yhdenvertaisemmasta kohtaamisesta kiinnostuneet.

Alustavasti suunnittelimme, että tekisin kehittämistyöni pelkästään määrällisen tutkimuksen keinoin, ja keräisin tietoa siitä, kuinka yleisiä seksuaaliväkivaltakokemukset ovat transihmisten keskuudessa. Tutkimuksen tuloksilla voisi mahdollisesti perustella tarvetta seksuaaliväkivaltatyön kehittämiseksi transihmiset huomioivammaksi ja tavoittavammaksi. Taustatutkimusta tehdessäni aihe kuitenkin tarkentui, kun esiin nousi tarve kehittää transihmisten kohtaamista seksuaaliväkivaltatyön palveluiden parissa. Selvitin asiakkaiden tunteita ja kokemuksia, sekä niiden vaikutusta kohtaamisessa, jotta sain toiminnan kehityskohteita yksilöityä.

4.1 Poikien talon seksuaaliväkivaltatyö

Helsingin Poikien Talolla tehtävän seksuaaliväkivaltatyön asiakkaina on pääasiassa seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneita nuoria, mutta tukea tarjotaan myös seksuaaliväkivallan tekijöille sekä heille, joilla on lapsikohteista seksuaalista kiinnostusta (Loisto Settlementti 2019, 23). Palveluun voivat hakeutua pääkaupunkiseudulla asuvat 13–29-vuotiaat pojat ja nuoret miehet sekä heidän vanhempansa ja nuorten parissa työskentelevät henkilöt. Nuorten saama tuki on pääasiassa lyhytkestoista ja työskentely tapahtuu sekä ryhmä- että yksilömuotoisena. Käynnit ovat asiakkaille aina vapaaehtoisia sekä maksuttomia. (Loisto Settlementti 2021a.)

Jokaisen Poikien Talolle seksuaaliväkivaltatyön palveluihin hakeutuvan kävijän kohdalla karotetaan alkuhaastatteluilla kokonaisvaltaisen tuen tarvetta, joka mahdollistaa nuoren oikea-aikaisen auttamisen sekä tarvittaessa muihin palveluihin ohjaamisen. Kaikki nuoret aloittavat työskentelyn viidellä teemamuotoisella ryhmätapaamisella, joiden kautta he alkavat ymmärtämään kokemansa väkivallan seurauksia ja oppivat pärjäämään niiden kanssa. Jokaiselle kävijälle laaditaan alussa oma yhteistyösopimus, ja lopussa heidän kanssaan arvioidaan työn vaikuttavuutta. Työssä painotetaan luottamusta sekä nuoren omien rajojen kunnioittamista. (Mt.)

Asiakkaille tehtyjen kyselyiden perusteella Poikien Talon työntekijä on usein ollut ensimmäinen henkilö, jolle seksuaaliväkivallasta on kerrottu, koska aiheesta on yleisesti vaikeaa puhua. Nuoret ovat kokeneet, että seksuaaliväkivaltatyön tuki on auttanut heitä asettamaan rajoja elämässään, tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja heidän toiveikkuutensa sekä voimavaransa ovat lisääntyneet. He ovat myös oppineet harjoitteita, joilla sietää epämiellyttäviä tunteita. (Loisto Settlementti 2019, 23.)

4.2 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada suoraan transihmisiltä tietoa siitä, missä seksuaaliväkivaltatyön palvelut ovat heidän kohdallaan onnistuneet ja millaisia parannuksia palveluihin he toivoisivat. Haastattelujen kautta selvitin parasta väylää tavoittaa kohderyhmä sekä kohdata heitä sensitiivisesti, vähemmistön erityistarpeet huomioiden. Erityisesti toivoin vastauksia sukupuoli-dysforian ja vähemmistöstressin vaikutuksista palveluihin hakeutumisessa ja tarjotun tuen vastaanottamisessa. Kerätyn materiaalin pohjalta olen suunnitellut verkkosivua, joka palvelisi kaikkia seksuaaliväkivaltatyön ammattilaisia ympäri Suomen.

Opinnäytetyön tavoite on siis ollut kehittää sitä auttamistyötä, jota monet eri seksuaaliväkivaltatyön yksiköt jo tekevät Suomessa, tarjoamalla heille mahdollisuus kuulla yhden kohderyhmänsä ajatuksia ja kokemuksia toteutuneista kohtaamisista. Opinnäytetyö tarjoaa pienelle vähemmistölle mahdollisuuden saada äänensä paremmin kuuluviin heitä koskevien palveluiden osalta, ja kannustaa heitä vaikuttamaan siihen, kuinka heitä kohdataan mahdollisesti hyvinkin traumatisoivien kokemusten jälkeen.

4.3 Tutkimusmenetelmät ja toteutus

Aivan kehittämistyöni alussa keskustelin tilaajan kanssa ja selvitin omaan työhöni kohdistuvia toiveita ja reunaehtoja. Tämän jälkeen aloin tehdä itsenäistä tiedonhakua Googlea ja Theseusta käyttämällä sekä tutustumalla omaan kirjahyllyyni. Käytin muun muassa sellaisia hakusanoja kuin seksuaalinen väkivalta, seksuaaliväkivalta, seksuaaliväkivaltatyö sekä trans ja seksuaalinen väkivalta. Valitsin lähteiksi luotettavaksi kokemiani tahoja, kuten THL ja aiheen parissa työskentelevät järjestöt, sekä asiantuntijoiden kirjoittamat kirjat. Kattavimpia lähteitä löysin opinnäytetöiden sekä muiden julkaisujen lähteitä tutkimalla ja seurasin välillä ketjua pitkällekin. Lähdemateriaali täydentyi työn edetessä.

Valitsin haastattelutyypiksi teemahaastattelut eli koostin etukäteen valikoituja teemoja ja liitin niihin kysymyksiä toimimaan keskustelun avauksina ja ohjaamaan niiden etenemistä. Päädyin tähän haastattelumuotoon, koska tarkoitukseni oli antaa haastateltaville mahdollisuus kertoa jotain sellaista, joka ei ollut minulla vielä tiedossa, enkä halunnut käyttää liian tarkkoja kysymyksiä. Halusin myös antaa mahdollisuuden vapaammalle puheelle ja haastateltavan omille tulkinnoille. Koska aiheeni oli aika tarkasti rajattu, tarvitsin haastattelulle jonkinlaiset raamit, ja tästä syystä teemojen käyttäminen tuntui luontevimmalta. Huomasin haastatteluja tehdessäni, että haastateltavat välillä vastasivat useampaan miettimääni kysymykseen samalla kertaa, joten teemahaastattelu muotona tuntui sopivan joustavalta, eikä puhetta tarvinnut keskeyttää, vaikka haastateltava olisi hypännyt aiheesta toiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 74-76.)

Haastateltavien löytämiseksi yritin ensin lähestyä seksuaaliväkivaltatyötä tekeviä yhdistyksiä heidän yhteistyöverkostonsa kautta, mutta yhdestäkään järjestöstä ei vastattu avunpyyntöihini. Olin hiukan harmistunut sillä uskoin, että näiden järjestöjen kautta olisi ollut mahdollista tavoittaa täysin tutkimusaiheen kohderyhmään kuuluvia henkilöitä. Olin siis toivonut voivani suorittaa haastattelut eliittiotannan kautta eli haastateltavien valinta olisi perustunut heidän kykynsä antaa parhaiten tietoa tutkimastani aiheesta, mutta se ei valitettavasti onnistunut (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Seuraavaksi etsin haastateltavia Facebookin salaisista transihmisten vertaisryhmistä. Transmiehiä ja -maskuliineja pystyin tavoittelemaan suoraan heidän omasta ryhmästään, mutta jouduin hyödyntämään suhteitani, jotta sain ilmoitukseni transnaisten ja -feminiinien vastaavaan ryhmään. Suljettujen ryhmien hyödyntämisessä ajatukseni oli vertaisuudesta syntyvän luottamuksen mahdollinen kynnystä alentava vaikutus sekä vastaajien transihmisyyden varmistaminen. Ensimmäiset ilmoitukset eivät tuottaneet tulosta, joten hienosäädin ilmoitustani, ja tein lisäksi neljä kirjallista kysymystä sen oheen, joihin kuka vaan ryhmässä oleva pystyi vastaamaan. Mahdollisuutena oli vastata suoraan julkaisun kommenttiosioon, tai viestimällä suoraan minulle joko sähköpostitse, tai Facebook Messengerin välityksellä. Lopulta sain vastauksia molempiin pyyntöihini, mutta vain itse laittamani ilmoitus poiki tuloksia. Käytin siis menetelmätriangulaatiota eli useampaa tiedonhankintamenetelmää, tässä tapauksessa kirjallisia kysymyksiä ja haastatteluja, jotta pääsin varmemmin tavoitteeseeni (Mt.).

Haastateltavista kaikki olivat transmiehiä ja kysymyksiin vastanneista suurin osa transmiehiä ja transmaskuliinisia. Vain yhteensä kolme transnaista ja -feminiiniä vastasi, hekin siksi, koska lähestyin heitä suoraan yksityisviestillä ja kysyin apua. Ryhmässä olevaan avoimeen kutsuun

ei siis vastannut yksikään transnainen tai -feminiini. Transmiehistä ja -maskuliineista yksi vastasi suoraan ilmoitukseni alle, yksi lähetti minulle sähköpostia ja loput neljä vastasivat Facebook Messengerin kautta yksityisviestin välityksellä. Haastatteluun osallistuneet ja kirjallisiin kysymyksiin vastanneet olivat kaikki eri henkilöitä.

Sekä haastatteluilla että kirjallisilla kysymyksillä saamilleni vastauksille tein sisällönanalyysia eli pelkistin aineistoja, minkä jälkeen järjestelin ne helpommin käsiteltävään muotoon. Redusoinnissa eli aineiston pelkistämässä saadusta materiaalista, eli tämän työn tapauksessa aukikirjoitetusta haastatteluaineistosta ja kirjallisten kysymysten vastauksista, siirretään sivuun kaikki epäolennainen. Pilkotusta aineistosta olennaiseksi jääneet osat koodataan eli muutetaan pelkistetyiksi ilmauksiksi, jotka voivat olla yksittäisiä sanoja tai lauseita. Redusoinnin jälkeen näistä koodatuista ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia, joiden mukaan ne ryhmitellään eli klusteroidaan. Ryhmille annetaan niiden sisältöä kuvaavat nimet, minkä jälkeen aletaan etsiä samankaltaisuuksia ryhmien välillä ja muodostaa ryhmistä isompia kokonaisuuksia eli abstrahoida. Näin aineisto tiivistyy tiivistymistään ja joukosta alkaa nousta esiin selkeitä teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–112.)

Toteutin koodaamisen ja klusteroimisen kirjoittamalla keräämästäni aineistosta olennaiset pääkohdat ja asiasanat paperille, leikkaamalla jokaisen merkinnän omaksi palasekseen ja järjestelemällä palat pöydällä omiin kategorioihinsa. Sain ryhmiä ensin seitsemän ja sitten abstrahoidamalla niistä muodostui lopulta kolme, tai lukutavasta riippuen neljä, isompaa kokonaisuutta, joita käsittelemäni omina osioinaan.

Vaikka aineistoni oli pieni, halusin silti kvantifioida eli saada myös lukumäärällisiä tuloksia pelkistetyistä ilmauksista (Tuomi & Sarajärvi 2013, 107). Tästä syystä annoin haastateltaville ja kirjallisiin kysymyksiin vastanneille tunnuksia, jotta erotin heidän vastauksensa toisistaan, ja pystyin kategorisoimaan niitä vastaustavan ja määrän mukaan. Haastateltavat merkitsin kirjaimella H ja järjestysnumerolla eli H1, H2 ja H3. Kirjallisiin vastanneet saivat merkikseen kirjaimen K ja järjestysnumeron eli heidän vastauksensa olivat merkittyinä K1, K2 ... K9. Tämä mahdollisti sen, että pystyin esimerkiksi kertomaan seitsemän yhdeksästä vastanneen samoin ja tuomaan esiin yhteneväisyyksiä haastateltujen ja kirjallisiin kysymyksiin vastanneiden kesken.

4.4 Eettisyys

Olen opinnäytetyötä tehdessäni noudattanut ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita eli kunnioittanut osallistujien ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta, sekä huolehtinut parhaani mukaan siitä, että haastattelut eivät ole aiheuttaneet haastateltaville vahinkoa tai haittaa. Olen pyrkinyt kaikessa toiminnassani säilyttämään opinnäytetyöhöni osallistuvien henkilöiden luottamuksen ja olemaan sen arvoinen. Eettisissä periaatteissa mainitaan, että tutkijan on tärkeää perehtyä etukäteen tutkittavaan yhteisöön ja tässä koen minulla olleen etulyöntiasema, sillä transihmisyyden osalta kuulun itse tutkittavaan ryhmään enkä siis ole tehnyt opinnäytetyötäni vähimmistöön nähden ylhäältä tai ulkopuolelta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 6,8.)

Koska käytin tutkimusmenetelmiä, joissa tutkittavat olivat tutkimusvuorovaikutuksessa tutkijaan, eli haastattelin ja keräsin vastauksia kirjallisiin kysymyksiin, pyrin parhaani mukaan täyttämään näitä tilanteita koskevat eettiset periaatteet. Näihin periaatteisiin kuuluu muun muassa, että tutkittavalla on oikeus osallistua vapaaehtoisesti ja myös kieltäytyä kutsusta, oikeus keskeyttää osallistumisensa sekä peruuttaa suostumuksensa, saada tietoa tutkimuksen sisällöstä ja henkilötietojen käsittelystä sekä käytännön toteutuksesta ja tutkimuksen tavoitteista. (Mt., 8–9.)

Haastateltavia etsiessäni tein haastattelukutsun, jossa selkeästi toin esiin, että kuulun itse samaan vähemmistöön, tarkoitukseni on parantaa oman ryhmämme saamaa kohtelua seksuaaliväkivaltatyön palveluissa, huolehdin vastausten anonymisoinnista ja haastattelut ovat luottamuksellisia. Ennen haastatteluita toin selkeästi ilmi, että haastateltava saa itse päättää haluaako käyttää kameraa etäyhteyden välityksellä tehtävässä haastattelussa vai ei, ja kysyin luvan haastattelujen nauhoittamiselle. Jokaisen haastattelun alussa kerroin haastateltaville, että he saavat itse määritellä sen, mistä asioista kertovat ja kuinka paljon. Painotin heille, että he saavat missä tahansa kohdassa olla vastaamatta kysymykseen tai lopettaa haastattelun eikä syytä tarvitse kertoa. Huolehdin myös siitä, että haastatteluja tehdessäni niitä ei voinut olla kuulemassa kuukaan kolmas osapuoli ja olen säilyttänyt saadut materiaalit annettujen tietosuojajohtojen mukaan. Jokainen haastateltava on antanut ennakkoon suostumuksensa vastaustensa käyttöön tässä opinnäytetyössä, ja he tietävät, että nauhoitetut materiaalit tullaan poistamaan opinnäytetyön valmistuttua. En ole kerännyt kenestäkään vastauksia antaneesta muita yksilöiviä tietoja kuin heidän itse käyttämänsä kutsumanimen ja iän.

5 TULOKSET

Erilaisia oppaita ja ohjeistuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamiseen on tuotettu aiemmin sekä hankkeiden että opinnäytetöiden kautta. Kuitenkin keräämästäni aineistosta käy ilmi, etteivät niiden suosittamat kohtaamisen mallit ole syystä tai toisesta juurtuneet käyttöön ainakaan transihmisten kohtaamisen osalta. Haastateltavat toivoivat ammattilaisilta hyvin paljon niitä samoja kohtaamisen muotoja, joita suositellaan monessa aiemmin tuotetussa materiaalissa otettavaksi käyttöön.

Haastateltavien käyttämiä palveluita olivat kriisipuhelin, seksuaaliterapeutti, koulupsykologi, nuorisopsykiatrian poliklinikka, työterveys ja sen tarkemmin määrittelemätön psykologi. Kaksi haastateltavista kertoi tulleen ohjatuksi eteenpäin, toinen paremmin soveltuvaan palveluun ja toinen palvelusta toiseen useamman kerran. Kaikilla kolmella oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia kohtaamisten osalta, ja kaikki kertoivat saaneensa edes jonkinlaista apua. Yksi haastateltavista kertoi, ettei transihmisyyttä pidetty hänen kohtaamansa ammattilaisen taholta sellaisena merkittävänä asiana, joka olisi jättänyt muut aiheet varjoonsa, vaan enemmän todettuna faktana. Hän koki tämän erittäin positiivisena asiana.

Kirjallisissa kysymyksissä yhdeksästä vastaajasta seitsemän kertoi, ettei tiedä millaisia seksuaaliväkivaltatyön palveluita on olemassa ja kuinka niihin voisi hakeutua. Heistä kolme uskoi, että tarvittaessa saattaisi löytää internetin avulla palvelun johon hakeutua, mikäli tarvetta tulisi.

En ole tietoinen kuvaamistasi palveluista. Tiedän, että niitä on olemassa, ja osaisin varmasti tarvittaessa googlata lisätietoa, mutta en ole törmännyt esimerkiksi mainoksiin tai tunne palveluntarjoajia nimeltä.

5.1 Kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen

Jokainen haastateltava kertoi, että heillä on sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia kohtaamisista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa. Positiivisissa kokemuksissa toistui haastateltavien kokemus ymmärretyksi tulemisesta ja ammattimaisuuden säilyttämisestä silloinkin, kun heitä kohdanneet ammattilaiset eivät olleet perehtyneet transihmisyyteen. Hyvältä oli tuntunut se, että asiakkaan kertomat asiat oli otettu tosina, ja hänestä oli käytetty oikeaa eli asiakkaan itse itselleen valitsemaa nimeä. Tämä on tärkeää, sillä vanhan tai väärältä tuntuvan nimen käyttäminen saattaa tuoda mieleen ikäviä muistoja ja lisäksi se on merkki siitä, ettei henkilön sukupuoli-identiteettiä ehkä oteta vakavasti (Karvinen & Venesmäki 2019, 19). Transihmisten psyykkistä oireilua voi vähentää merkittävästi ja heidän itsevarmuuttaan palveluiden

piirissä pystyy lisäämään sillä, että kohtaa ja kohtelee heitä sellaisina kuin he ovat, näkee ja kuulee heidät omana itsenään (Vilka 2016, 18).

Yksi haastateltavista kertoi, että hänen oli huomattavasti helpompi puhua, kun eräs työntekijä oli heti alussa kertonut oma-aloitteisesti, mitä hän tietää sukupuolivähemmistöistä eikä kyseinen ammattilainen ollut kummastellut mitään asiakkaan kertomia asioita. Haastateltava oli arvostanut myös työntekijän tapaa sanoa ääneen, että kaikenlaisten tunteiden ilmaiseminen on sallittua ja antaa tilaa puhua. Tärkeänä hän oli kokenut myös sen, että transihmisyyden ilmi tuleminen ei ollut vienyt huomiota pois varsinaisesta asiasta eli seksuaaliväkivaltakokemuksista eikä haastateltava ollut joutunut toimimaan valistajana transihmisyyteen liittyvissä asioissa.

Hänestä ylipäätään niinku lääkärinä, ehdottomasti varmaan mun paras kokemus niinku lääkäreistä ikinä. Hän oli tosi niinku... oikeesti välitty se, että tietyllä tapaa hän siinä niinku hyvällä tavalla painosti mua siinä, että tavallaan saadaan se asia (seksuaaliväkivaltakokemus) eteenpäin. Sillee, et nyt kun sä kerrot mulle, niin me saadaa tää eteenpäin. Hän kyl tiesi, et mä oon trans, mut se ei ollut jotenkaan siinä hänelle se merkittävä asia sinänsä. Hän oli vaan sillee, et hän näkee, et mulla on paha olla ja mä tarviin siihen niinku apua.

Negatiivisissa kokemuksissa toistui valistajan asemaan joutuminen sekä siitä jäänyt toistuva pelko, joutuuko tilanteeseen uudelleen. Haastateltavista palveluihin hakeutuminen tuntui rasakalta, ja he olivat turhautuneita siihen, että heidän oli pitänyt toistuvasti kertoa asiansa uudelleen ja uudelleen eri työntekijöille eivätkä he haluaisi enää joutua siihen tilanteeseen tulevaisuudessa. Myös Hanna Vilka kirjoittaa raportissaan “Mä voin tehdä mun keholla ihan kaikkea, mihin se antaa mahdollisuuksia” — Kokemusasiantuntijoiden ajatuksia transihmisten seksuaalisesta hyvinvoinnista (2016, 16), että transihmiset kokevat ammattilaisten opettamisen rasakaksi, kun he ovat itse hakemassa apua, tukea ja neuvoja itselleen. Onkin tärkeää, että jokainen ammattilainen ymmärtäisi vähintään perusasiat sukupuolivähemmistöistä ja tunnistaisi omaan alaansa liittyviä riskejä, joita transihmiset saattavat kohdata (Karvinen & Venesmäki 2019, 19).

Jokainen oli törmännyt siihen, että heidät oli automaattisesti oletettu heteroiksi ja myös sukupuolen osalta valtaväestöön kuuluviksi. He kertoivat, etteivät olleet aina rohjenneet ottaa omaa identiteettiä puheeksi ja siksi osa avusta oli jäänyt saamatta. Myös Vilka (2016, 43) teki haastatteluissaan huomion, että osa transihmisistä kokee joskus helpommaksi tehdä omaan identiteettiin liittyviä uhrauksia ja tulla nähdyksi sellaisena kuin esimerkiksi ammattilainen hänen olettaa olevan, kuin lähteä oikomaan väärinkäsityksiä.

Enemmän sitä negatiivista, koska ammattilaisia ei oo koulutettu kohtaamaan saateenkaari- tai transihmisiä. Sieltä tulee sitä olettamista. Jos mä oon niinku sanonut, et joo, et mä oon homo tai mä oon trans, niinku jossakin kohtaa se on ollu nuivaa ja kaikille mä en sit oo uskaltanut sit ees sanoa. Kun huomaa, et hän kohtelee mua heteronaisena, mitä mä en todellakaan ole. Sit mä oon ollu vaan suu kiinni. En oo uskaltanut lähteä valistamaan.

Kaksi haastateltavista kertoi työntekijän vaihtuneen kesken hoitojakson, mikä oli tuntunut raskaalta. Eräällä haastateltavalla oli vahva kokemus siitä, että osaan palveluista on vain pakko oman terveytensä takia mennä, vaikka meneminen tuntuu pahalta. Toinen haastateltava kertoi, että ammattilaisten tapa kohdata hänet on usein muuttunut, kun transihmisyys on tullut ilmi, ja transtaustaa on automaattisesti pidetty ongelmien aiheuttajana. Haastateltava on kokenut olevansa transtaustansa takia liian hankala asiakas, ja siksi hän on alkanut välttämään transihmisyydestä kertomista. Haastateltava kertoi myös, että transihmisyys on aiheuttanut ammattilaisen puolelta voivottelua ja pahoittelua, kun ammattilainen on nähnyt transtaustan automaattisesti taakkana ja voimakkaasti elämää vaikeuttavana asiana.

Se menee yleensä siihen sellaiseen niinku voivotteluun. Kun itse en koe sitä omaa transtaustaa mitenkään niinku sellaseksi raskaaks, ja kun sen asian on jo käsitelty. Mut se on yleensä aina, että se menee siihen, että ei vois olla niinku sinut ja ok oman taustansa kanssa, kun sit pitäis sitä taas käsitellä. Ja sit onkin ollut tilanteita, etten mä sitten niinku edes ota sitä puheeksi.

Haastatteluissa kävi ilmi myös tämänhetkisen yhteiskunnallisen tilanteen vaikutus palveluihin hakeutumiseen ja rohkeuteen kertoa omasta identiteetistään. Osa haastateltavista kertoi, että yleinen kommentointi koskien transihmisiä tuntuu pahalta ja on aiheuttanut pelkoa muita ihmisiä kohtaan. Ihmisoikeusjärjestö ILGA-Europe (2021) kertoo uusimmassa raportissaan, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva vihapuhe on kasvanut myös Suomessa vuonna 2020. Raportin mukaan lisääntyntä vihapuhetta levittävät median, netin ja virallisten lähteiden lisäksi poliitikot ja erityistä vastustusta on kohdistettu transihmisten oikeuksiin.

Yksi haastateltavista ja yksi kirjallisiin kysymyksiin vastanneista nosti esiin, että he kokevat vaikeaksi puhua terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista muille kuin vertaisille ja/tai samaan vähemmistöön kuuluville ammattilaisille. Eräs haastateltavista ei ollut pystynyt kertomaan kumppaninsa transihmisyydestä ammattilaisen olettaessa, ettei tämä kuulu sukupuolivähemmistöön.

5.2 Tarpeet ja tavoitettavuus

Yhtenä tekijänä parempaan transihmisten kohtaamiseen painottui asioiden sanoittaminen, eli toive siitä, että ammattilainen avaisi ääneen oman tietämyksensä lisäksi esimerkiksi tilan turvallisuutta ja itsemäärätelyoikeutta. Erityisen tärkeänä pidettiin työntekijän kykyä välttää oletuksia ja kysyä niitä sanoja, joita asiakas haluaa itsestään ja omasta kehostaan käytettävän. Useampi toivoi, että ammattilaisilla riittäisi ymmärrystä mahdollisille epäilyksen ja aggression tunteille, jotka usein johtuvat aiemmista huonoista kokemuksista sosiaali- ja terveystalveissa sekä yhteiskunnassa ilmenevästä vihapuheesta transihmisiä kohtaan. Luottamuksen puute ilmeneekin usein yhdessä pelon ja turvattomuuden tunteen kanssa, ja nämä voivat vaikuttaa negatiivisesti transihmisten kykyyn reagoida stressaavassa tilanteessa (Vilkkä 2016, 16).

Keskeisenä koettiin myös ammattilaisten halu kouluttautua ja perehtyä jo olemassa olevaan tietoon. Eräs vastaajista koki, että työntekijöiden olisi hyvä olla selvillä omista etuoikeuksistaan ja toisen mielestä olisi myös merkityksellistä, että ammattilainen olisi tietoinen omasta kehollisesta ja sanallisesta reagoinnistaan suhteessa asiakkaan kertomuksiin kokemastaan kehodysforiasta. Vastauksissa toivottiin erityisesti palvelun tarjoajilta sensitiivisyyteen pyrkimistä, transihmisten haavoittuvan aseman huomioimista, moniperustaisen syrjinnän ymmärtämistä ja enemmän keskustelua sisäistetystä transfobiasta.

Useampi toivoi ammattilaiselta kannustavaa asennetta, ystävällisyyttä ja kykyä luoda asiakkaalle tunne, että kaikesta on sallittua puhua. Lisäksi vastaajat kaipasivat lämmintä ja avointa vastaanottoa sekä yleisissä tiloissa pelkän sukunimen käyttämistä, jotta välttyttäisiin kutsumasta asiakasta huoneeseen pahalta ja itselle täysin vieraalta tuntuvalla etunimellä, mikäli asiakkaan nimi ei jostain syystä vastaa hänen omaksi kokemaansa identiteettiä.

5.3 Muut kehityskohteet

Lähes kaikki eli kolme haastateltavaa sekä kuusi kirjallisiin kysymyksiin vastannutta ajattelivat, että järjestöjen tulisi kerätä ja jakaa tietoa transihmisille suunnatuista ja transihmiset huomioivista palveluista. Pääasiassa vastaajat halusivat transihmisten omien yhdistysten olevan tiedon hallussapitäjiä, mutta myös muiden järjestöjen toivottiin osallistuvan tähän. Yksi myös ehdotti, että koko transiyhteisö voisi osallistua tiedon levittämiseen eli yksittäiset ihmiset jakaisivat esimerkiksi sosiaalisessa mediassa aiheeseen liittyviä julkaisuja. Vastauksissa toistui

myös toive palveluntarjoajien kertovan sivuillaan osaamisestaan liittyen sukupuolen moninaisuuteen ja sensitiiviseen kohtaamiseen. Muutama vastanneista toivoi, että Helsingissä ja Tampereella toimivilta erityisiltä transpoliklinikoilta voisi saada tietoa kaikista niistä palveluista, jotka on suunnattu myös transihmisille, ja esimerkiksi tutkimusjakson päättyessä voisi saada mukaansa listan osaavista ja turvallisista tahoista.

Kaksi kirjallisiin kysymyksiin vastannutta näki tärkeänä tiedon levittämisen muotona palveluntarjoajien sosiaalisen median kampanjat, joissa transihmiset olisivat itse esillä. Ehdotettiin myös palveluntarjoajien sivujen koostamista yhteistyössä transihmisten ja muiden eri vähemmistöjen edustajien kanssa, sekä koulutuksen käymisestä saatavaa sertifiointia merkiksi osaamisesta. Muita ehdotuksia olivat palvelujen suuntaamisessa myös transihmisten huomioiminen, kokonaan oma palvelu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluville sekä huomion kiinnittäminen palvelujen nimiin ja niiden antamaan mielikuvaan siitä, kenelle palvelu on tarkoitettu.

Kaksi haastateltavista koki, että visuaaliset vihjeet, kuten liput sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä kertovat esitteet vastaanottotiloissa viestittäisivät yhdenvertaisuuden olevan yksi kyseisen toimipaikan arvoista ja loisivat luottamusta siihen, että työntekijät ovat osaavia myös transihmisyyden suhteen. Eräs haastateltavista kertoi, että hänen olisi helpompaa puhua, mikäli vastaanotolla olisi saatavilla lista kaikista niistä asioista, joista kyseisessä paikassa voi keskustella. Mikäli listassa olisi mainittuna transihmisten kohtaamia asioita, kuten kehodysforia, vähemmistöstressi, transfobia ja niin edelleen, olisi se selkeä merkki asiakkaalle, että työntekijä tietää näistä asioista ja osaa käsitellä aihetta. Yksi kirjallisiin kysymyksiin vastanneista toivoi, että ensimmäisen yhteydenoton voisi aina tehdä anonymisti.

5.4 Verkkosivu

Osana kehittämistyötäni olen suunnitellut tilaajalle verkkosivua, jossa hyödynnetään haastattelujen ja kirjallisten kysymysten kautta saatuja toiveita ja kehitysehdotuksia. Verkkosivun on tarkoitus olla osa tilaajan omia kotisivuja ja se tulee ulkoasultaan noudattamaan jo olemassa olevaa teemaa. Tilaaja esitti toiveen napakasta ja selkeästä sivusta, josta kävisi ilmi löydösteni pääkohdat.

Sen lisäksi, että tuon sivuilla esiin tärkeimpiä pointteja, haluan myös hyödyntää saamiani tuloksia verkkosivun toteutuksessa. Tämä vastaa pyyntöön koostaa palveluntarjoajan sivu yhteis-

työssä vähemmistön edustajan kanssa. Sivun on tarkoitus olla suunnattu seksuaaliväkivalta-työtä tekeville ammattilaisille ja muille transihmisten paremmasta kohtaamisesta kiinnostuneille, mutta sen sisältämä aineisto sopii myös transihmisille itselleen. Tästä syystä esittelen seuraavaksi muiden aineistosta nousseiden kehitysehdotusten kautta suunnitelmaani, jolla tilaajan kotisivut päivittyvät paremmin tavoittamaan myös vähemmistö heidän itsensä toivomalla tavalla.

Kehitysehdotus: palveluntarjoajat kertovat sivuillaan osaamisestaan liittyen sukupuolen moninaisuuteen ja sensitiiviseen kohtamiseen. Olen suunnitellut sivulle lyhyitä ja helposti jaettavassa muodossa olevia videopätkiä, joista käy ilmi sekä vinkit transihmisten parempaan kohtamiseen että tilaajan osaaminen transihmisyyteen liittyvissä kysymyksissä. Toivon voivani osallistaa henkilökuntaa videoiden tekemisessä, jotta videoilla oleva tieto tulisi suoraan heiltä yleisölle.

Kehitysehdotus: yksittäiset ihmiset jakaisivat esimerkiksi sosiaalisessa mediassa aiheeseen liittyviä julkaisuja. Valmiit videot on tarkoitus upottaa tilaajan verkkosivulle niin, että niitä voi jakaa myös itsenäisinä osina esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Tämä mahdollistaa toivomuksen transyhteisöön kuuluvien henkilöiden osallistumisesta tiedon jakamiseen.

Kehitysehdotus: palveluntarjoajien sosiaalisen median kampanjat, joissa transihmiset itse olisivat esillä. Lyhyet ja itsenäisesti jaettavissa olevat videot antavat tilaajalle erinomaisen tilaisuuden luoda sosiaalisen median kampanjoita. Videoiden kautta tieto todennäköisesti leviää laajemmalle ja herättää kiinnostusta tutustua myös verkkosivuun. Olen suunnitellut itse esiintyvänä videoilla ja kartoittaa mahdollisuutta osallistaa niihin muitakin transihmisiä, jolloin niitä käyttävät kampanjat täyttäisivät toiveen transihmisten itsensä esillä olemisesta.

Kehitysehdotus: visuaaliset vihjeet, kuten liput viestittäisivät yhdenvertaisuuden olevan yksi paikan arvoista. Olen suunnitellut verkkosivun ulkoasuun kuuluvaksi pieniä visuaalisia vihjeitä, ja toivon tilaajan ottavan niitä käyttöön myös muualla kotisivullaan.

6 POHDINTA

Tässä kehittämistyössä lähdin selvittämään, miten transihmisiä voisi kohdata paremmin seksuaaliväkivaltatyön palveluissa. Työn edetessä huomasin, että haluan nimenomaan tutkia aiheita syiden ja seurausten näkökulmasta eli miksi transihmisten kohtaamiseen liittyy erityispiirteitä ja mitä ne ovat. Kysyin myös suoraan kohderyhmältä heidän tähänastisista kokemuksistaan sekä heidän toiveistaan ja tarpeistaan liittyen hyvään kohtaamiseen ja turvallisiin palveluihin. Tavoitteena oli lisäksi selvittää sitä, miten sensitiiviset ja transihmisten erityisyyden huomioon ottavat palvelut tavoittaisivat transihmisiä paremmin.

Haastatteluissa saamani vastaukset vahvistavat sitä tietoa, jota jo ennestään asiasta oli saatavilla, eli transihmiset ovat joutuneet useasti valistajan asemaan apua hakiessaan ja pelkäävät joutuvansa kyseenalaistetuiksi tai kohtaavansa vähättelyä ammattilaisen toimesta. Itselleni mieleenpainuvin vastaus oli haastateltavan kuvaus siitä, kuinka joihinkin palveluihin on hänen kokemuksensa mukaan pakko mennä, vaikka meneminen tuntuu pahalta. Samaan aikaan haastateltavat ilmaisivat kiitollisuutta hyvin pieniltä tuntuvista asioista, kuten siitä, että ammattimaisuus oli säilytetty, vaikka tietoa transihmisyydestä tai siihen liittyvistä asioista ei ollut.

Kehittämistyöni tekemistä hankaloitti sen tapa yhdistää seksuaaliväkivalta ja transihmisyyttä. Huomasin tietoa etsiessäni, että näiden kahden välillä on samankaltaisuuksia, ja eräänlaisia yhteneväisyyksiä siinä miten ne vaikuttavat yksilöön, joten oman kohderyhmäni edustajat eivät joutuneet puhumaan vain yhden haavoittavan asian kokijana vaan kahden. Transihmisyyden osalta haavoittuvuus ei niinkään johdu henkilön sukupuoli-identiteetistä, vaan ympäröivän yhteiskunnan suhtautumisesta siihen ja aiemman tiedon perusteella transihmisyyttä voi olla syynä tai osatekijänä seksuaaliväkivaltaan. Molempiin, sekä seksuaaliväkivaltaan että transihmisyyteen liittyy niin yksilön kokemaa häpeää kuin kulttuurista häpeää, mikä oman arvioni mukaan aiheutti sen, että haastateltavien löytäminen oli todella vaikeaa ja otanta jäi hyvin pieneksi.

Vaikka otantani oli pieni, kehitysehdotuksia ja toiveita nousi esiin verrattain paljon. Erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen omien järjestöjen keräämät ja ylläpitämät tiedot transihmisille turvallisista palveluista on toive, jonka toivon toteutuvan tulevaisuudessa. Myös ammattilaisten kouluttautuminen transihmisyyteen liittyvissä kysymyksissä on tärkeä asia ja erityisesti kokemuskouluttajien kutsuminen työpaikoille edistäisi palvelujen kehittämistä yhdenvertaisemmiksi. Tällaisia koulutuspalveluita on jo saatavilla, joten niistä tiedon levittäminen palvelujen tarjoajille esimerkiksi sosiaalisen median kampanjoiden avulla voisi lisätä kysyntää

työntekijöiden koulutuksille. Toivoisin myös näkeväni sekä tilaajan että muiden palveluntarjoajien verkkosivuilla tulevaisuudessa tietoa heidän osaamisestaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamiseen liittyen. Uskon tämän madaltavan huomattavasti kynnystä mihin tahansa palveluun hakeutumisessa.

Tämän kehittämistyön myötä toivon, että tulevaisuudessa tutkittaisiin enemmän kulttuurisen häpeän vaikutuksia niin seksuaaliväkivaltaa kokeneiden kuin transihmistenkin kohtaamiseen ja löydettäisiin keinoja sen vähentämiseksi. Olisi myös hienoa, jos tämän kehittämistyön aihetta lähestyttäisiin uudelleen esimerkiksi anonyymin kyselyn kautta ja kyselyssä hyödynnettäisiin esiin nostamiani transihmisten erityisyyteen vaikuttavia tekijöitä.

Olen aina ollut kiinnostunut syistä ilmiöiden taustalla ja etenkin ihmisten käyttäytymiseen liittyvistä syy-seuraus -suhteista. Tämän kehittämistyön kautta olen entistä varmempi siitä, että haluan olla ammattilainen, joka osaa huomioida asiakkaidensa mahdolliset erityispiirteet ja niihin johtavat taustasyyt. Vaikka olen transmies, oli silti itsellenikin yllätys, kuinka monet eri asiat vaikuttavat siihen, miten minut kohdataan ja kuinka itse kohtaan muut. Tätä kehittämistyötä tehdessäni minulle on avautunut entisestään se, kuinka monitahoisen paineen alla me transihmiset elämme ja kuinka pienestäkin ystävällisyydestä olemme kiitollisia. Opin myös sen, että pelkästään tiedon tuottaminen ei riitä muuttamaan käytäntöjä, vaan vaatii erityistä panostamista saada tieto sinne, missä sitä tarvitaan.

LÄHTEET

- Brandt, Pia & Brusila, Pirkko & Cacciatore, Raisa & Raijas, Riitta & Söderholm, Anna-Lisa & Vala, Ursula 2010. Seksuaalista väkivaltaa kokeneen tutkimus- ja hoito terveydenhuollon toimipisteissä -Raiskatun akuuttiapu. Viitattu 7.5.2021. <http://www.tukinainen.fi/Rap02.pdf>
- Bildjuschkin, Katriina & Klemetti, Reija & Kulmala, Teija & Luoto, Riitta & Nipuli, Suvi & Nykänen, Maarit & Parekh, Seija & Raussi-Lehto, Eija & Surcel, Heljä-Marja 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. Kolmas tarkennettu painos. (E-kirja) Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
- Blomqvist, Laura & Grönroos, Maarit & Korpela, Mari & Torvinen, Sonja & Alanko Katarina 2020. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus. Mitä jokaisen psykologin tulisi tietää asiakkaan sensitiivisestä kohtaamisesta. Viitattu 6.5.2021. https://www.psyli.fi/wp-content/uploads/2020/09/Seksuaalisen_suuntautumisen_ja_sukupuolen_moninaisuus_2020_sivut_u.pdf
- FRA - European Union Agency for Fundamental Rights 2020. A long way to go for LGBTI equality. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Viitattu 24.4.2021. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf
- Heikinmatti, Antti 2019. He ovat Suomen ensimmäiset sukupuolisensitiivisyyden kouluttajat, ja tätä he tekevät: "Ei pyritä häivyttämään sukupuolia". YLE uutinen 30.5.2019. Viitattu 9.5.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10799858>
- Helsingin kaupunki 2020. Seksuaalinen kaltoinkohtelu ja väkivalta. Viitattu 13.3.2021. <https://www.hel.fi/nuoret/fi/nettitohtori/ehkaisy-ja-seksuaalisuus/seksuaalinen+kaltoinkohtelu+ja+vakivalta/>
- Hintikka, Sari & Kuninkala, Sini-Satu & Haasjoki, Elina & Keskitalo, Marjut & Heinjoki, Heli & Korhonen, Anna 2020. RAPU (Raiskatun apu) -työryhmä: Järjestöjen seksuaaliväkivaltatyötä ei ole varaa leikata. Raiskauskriisikeskus Tukinainen. Viitattu 5.5.2021. <https://tukinainen.fi/jarjestojen-seksuaalivakivaltatyota-ei-ole-varaa-leikata/>
- ILGA-Europe 2021. Highlights, Key Developments and Trends. Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People Covering the Period of January to December 2020. Viitattu 7.5.2021. <https://ilga-europe.org/sites/default/files/Highlights%20Key%20Developments%20and%20Trends.pdf>
- Jokela, Satu & Luopa, Pauliina & Hyvärinen, Anni & Ruuska, Tupu & Martelin, Tuija & Klemetti, Reija 2020. Työpäpaperi 38/2020. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019. Viitattu 27.3.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140742/URN_ISBN_978-952-343-580-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karulinna, Anniina & Karonen, Jonna & Morelius, Julia 2018. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaaminen hoitotyössä – opas terveydenhoitajaopiskelijoille. Laurea-ammattikorkeakoulu. Terveydenhoitajan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 8.5.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142719/Karulinna_Karonen_Morelius.pdf?sequence=1

- Karvinen, Marita & Venesmäki, Elina 2019. Tilaa moninaisuudelle! Opas seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseen. Viitattu 5.5.2021. <https://yhdenvertaisuus.fi/documents/5232670/14323821/HLBTI-opas+viranomaisille/9175485d-682f-5b16-674e-4fe407024ade/HLBTI-opas+viranomaisille.pdf>
- Korjamo, Riina & Seppälä, Susanna & Hakkarainen, Petri & Jauhiainen, Iida & Malmi, Leena & Laitinen, Leena 2018. Seksuaaliväkivallan uhrin hoitoketju – HUS Seri-tukikeskuksen malli. (E-kirja) Helsinki: PunaMusta Oy
- Köngäs Anne 2013. Mustelmia sateenkaareissa. Narratiivinen tutkimus transsukupuolisten parisuhdeväkivaltakokemuksista. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu. Viitattu 14.3.2021. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61518/K%C3%B6ng%C3%A4s.Anne.pdf?sequence=2>
- Lehto, Salli 2018. Sukupuolivähemmistöjen kohtaaminen sosiaalialalla. Vertailu transihmisten ja sosionomiopiskelijoiden näkemyksistä. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 10.5.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/155846/Lehto_Salli.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Loisto Settlementti 2019. Toimintakertomus 2019. Viitattu 24.4.2021. [LS_vuosikertomus2019__30032020_2_hr_w.pdf](#)
- Loisto Settlementti 2021a. Tyttöjen Talon ja Poikien Talon seksuaaliväkivaltatyö. Viitattu 24.4.2021. <https://loistosetlementti.fi/uutiset/tyttojen-talon-ja-poikien-talon-seksuaalivakivaltatyo-tarjoaa-ammattillisesti-ohjattua-tukea-13-29-vuotiaille-seksuaalivakivaltaa-kokeneille-nuorille/>
- Loisto Settlementti 2021b. Otavan seitsemän tähteä – Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyö saa jatkoa. Viitattu 26.4.2021. <https://loistosetlementti.fi/otavan-seitseman-tahtea-tyttojen-talon-seksuaalivakivaltatyo-saa-jatkoa/>
- Loisto Settlementti 2021c. Sua varten somessa-hanke. Viitattu 8.5.2021. <https://loistosetlementti.fi/sua-varten-somessa/>
- Loisto Settlementti 2021d. Toiminta. Viitattu 10.5.2021. <https://loistosetlementti.fi/mukaan-toimintaan/>
- Merikari, Salla 2019. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia kohtaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tampereen yliopisto. Terveydenhuolto. Pro gradu. Viitattu 8.5.2021. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/105707>
- Mieli – Lounais-Suomen mielenterveys ry 2021b. Koski-työ seksuaaliväkivallan uhrin tukena. Turun kriisikeskus. Viitattu 24.4.2021. <https://www.mielenterveysseurat.fi/turku/koski/>
- Mieli – Lounais-Suomen mielenterveys ry 2021a. Seksuaaliväkivaltaa kokeneen palvelukartta Turun seudulla. Palveluoppaat ja auttamispolut. Viitattu 24.4.2021. https://www.mielenterveysseurat.fi/turku/wp-content/uploads/sites/44/2021/02/Seksuaalivakivaltaa_kokeneen_palvelukartta_turku.pdf
- Mieli Suomen Mielenterveys ry 2021. Identiteetti – Kuka minä olen? Viitattu 10.5.2021. <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/itsetuntemus/identiteetti-kuka-min%C3%A4-olen>

- Mäki, Ilona & Puustinen, Netta 2021. Seksuaalinen väkivalta ja kaltoinkohtelu. Tietoartikkelit. Viitattu 13.3.2021. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/seksuaalisuus-ja-sukupuoli/seksuaalinen-vakivalta-ja-kaltoinkohtelu>
- Nipuli, Suvi & Bildjuschkin, Katariina 2016. Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ohjaus 5/2016. (E-kirja) Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
- Nousiainen, Susi 2020. Sukupuoleen katsomatta. Kuinka kohdata moninaisuus. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy
- Pesonen, Tommi P. & Nissinen, Jussi 2018. Poikiin ja miehiin kohdistuva seksuaalinen kaltoinkohtelu. Koski hankkeen koulutuspäivä Turussa 1.2.2018. Viitattu 13.3.2021. <http://www.mielenterveysseurat.fi/turku/wp-content/uploads/sites/44/2018/02/Poikiin-ja-miehiin-kohdistuva-seksuaalinen-kaltoinkohtelu-Turku-18-02-01-VP.pdf>
- PSHP 2020. Seri-tukikeskus. Pirkanmaan sairaanhoitopiiri. Viitattu 8.5.2021. <https://www.tays.fi/fi-FI/Palvelut/Seritukikeskus>
- Reenkola Elina 2014. Nainen ja häpeä. Helsinki: Minerva Kustannus Oy
- Rikoslaki 39/1889. 20 luku seksuaalirikoksista. Viitattu 22.3.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=seksuaalinen#L20>
- Rikosuhripäivystys 2019a. Mikä on rikosuhridirektiivi? Viitattu 4.5.2021 <https://www.riku.fi/palvelut/ohjaa-asiakkaasi-rikun-palveluun/mika-on-rikosuhridirektiivi/>
- Rikosuhripäivystys 2019b. Tukihenkilö palvelupisteestä. Viitattu 8.5.2021. <https://www.riku.fi/palvelut/tukihenkilo-palvelupisteesta/>
- Rikosuhripäivystys 2019c. Rikosuhripäivystys. Viitattu 8.5.2021. <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/>
- Rikosuhripäivystys 2019d. Palvelut. Viitattu 8.5.2021. <https://www.riku.fi/palvelut/>
- Ristkari, Maiju & Suni, Nina & Tyni, Vesa 2018. Sukupuolena ihminen. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 3.5.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>.
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021. Sukupuolen moninaisuuden sanasto. Päivitetty 24.3.2021. Viitattu 24.4.2021. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/>
- Suomen Delfins ry 2021. Suomen Delfins ry. Viitattu 8.5.2021. <https://suomendelfins.fi/suomen-delfins-ry/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. Viitattu 4.5.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160401/16_2017_Istanbulin%20sopimuksen%20tps%202018-21_suomi.pdf

- THL 2021. Sukupuolten tasa-arvo. Tasa-arvotiedon keskus. Sukupuolistuneen väkivallan yleisyys. Päivitetty 9.3.2021. Viitattu 27.3.2021. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/sukupuolistuneen-vakivallan-yleisyys>
- Tilastokeskus 2019. Suomen virallinen tilasto (SVT). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Verkkojulkaisu. Viranomaisten Tietoon Tullut Rikollisuus 2018, 1. Katsaus poliisiin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleeseen rikollisuuteen. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 8.5.2021. https://www.tilastokeskus.fi/til/rpk/2018/13/rpk_2018_13_2019-05-16_kat_001_fi.html
- Tilastokeskus 2020. Suomen virallinen tilasto (SVT). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Verkkojulkaisu. 13 2019, 1. Katsaus poliisiin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleeseen rikollisuuteen. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 8.5.2021. http://www.stat.fi/til/rpk/2019/13/rpk_2019_13_2020-05-14_kat_001_fi.html
- Tilastokeskus 2021. Suomen virallinen tilasto (SVT). Rikos- ja pakkokeinotilasto. 4. Vuosineljännes 2020. (E-kirja) Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 8.5.2021. https://www.stat.fi/til/rpk/2020/04/rpk_2020_04_2021-01-19_tie_001_fi.html
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen toimikunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Toinen, uudistettu painos. Viitattu 28.4.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tyttöjen Talo. Historia. Viitattu 26.4.2021. <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/historia>
- Vilka, Hanna 2016. “Mä voin tehdä mun keholla ihan kaikkea, mihin se antaa mahdollisuuksia” — Kokemusasiantuntijoiden ajatuksia transihmisten seksuaalisesta hyvinvoinnista. Viitattu 29.3.2021. <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Transihmisten-seksuaalinen-hyvinvointi.pdf>
- Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö 2021a. Tietoa meistä. Setlementti Tampere. Viitattu 26.4.2021. <https://www.seksuaalivakivalta.fi/tietoa-meista/>
- Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö 2021b. Palvelut. Setlementti Tampere. Viitattu 26.4.2021. <https://www.seksuaalivakivalta.fi/palvelut/>